

การเกษตรเชิงพุทธกับแนวทางการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ

BUDDHIST AGRICULTURE AND APPROACH ECONOMIC PROBLEM SOLUTIONS

พระครูวินัยธรรวธนา ญาณวโร¹, พระพันธ์วัฒน์ ธมมวฑฒโน²พระมหาโกวิท พาดิ³, พิปิธธนาดี สมคะณ⁴Phrakru Winaithorn Wanthana Nanavaro¹, Phra Phanthawat Dhammavaddhano²Phramaha Kowit Padee³, Pipiddhanawadee Somkhane⁴¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author e-mail: winaithorn.wan@outlook.com

Received: 8 March 2021; Revised: 10 May 2021; Accepted: 20 May 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโครงสร้างเศรษฐกิจพื้นฐานและการแก้ปัญหาของเกษตรกรชุมชน และหลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาของเกษตรกรชุมชนชาวตำบลพระลับ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาทั้งในด้านเอกสาร (Documentary Research) และการเก็บข้อมูล การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย และการสังเกตในภาคสนาม (Field Work) จากกลุ่มเกษตรกรแล้วนำผลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาวิธี

ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างเศรษฐกิจพื้นฐานของเกษตรกรชุมชนตำบลพระลับ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร มีการจัดรูปแบบการบริหารเป็นกลุ่มเกษตรกรตำบลพระลับ โดยมีประธานและคณะกรรมการ รวมถึงเลขานุการ บริหารงานกลุ่ม มีการส่งเสริมอาชีพเสริมแก่สมาชิกในรูปแบบการส่งเสริมให้เรียนรู้ด้านการเกษตร การผลิตสินค้าให้ได้มาตรฐานหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลและส่งเสริมการออมทรัพย์แก่สมาชิก

การแก้ปัญหการเกษตรเชิงพุทธ ด้วยการเพิ่มผลผลิต โดยการเรียนรู้ การเกษตรแผนใหม่ การให้สวัสดิการแก่สมาชิก มีการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการแก้ปัญหา เช่น อธิบาต ๔ ภูมิธรรมมีกัตถะประโยชน์ มีการฝึกอบรมสมาชิกให้เรียนรู้ การผลิตสินค้าทางการเกษตรใหม่ๆ เช่น ข้าว การปลูกผักปลอดสารพิษ มีการแปรรูปเป็นสินค้า OTOP ส่วนผักก็หาตลาดรองรับให้ ชุมชนใช้หลักประชุมปรึกษาหารือกัน ระดมความคิด และช่วยกันแก้ปัญหา จึงทำให้นำไปสู่การแก้ปัญหาได้ในระดับที่น่าพอใจ

กลุ่มสหกรณ์ตำบลพระลับได้นำหลักธรรม ได้แก่ หลักภูมิธรรมมีกัตถะประโยชน์, หลักอธิบาต 4, หลักสังคหวัตถุ 4, และหลักโศควิภาค มาประยุกต์ใช้ทำให้ลดปัญหาได้ดีในระดับหนึ่ง

คำสำคัญ:

เกษตรเชิงพุทธ,
เศรษฐกิจพื้นฐาน,
ปัญหาเศรษฐกิจ

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to study of the basic economic structure, 2) to study of solving community agricultural problems, and 3) to study of Buddhist doctrines applied in solving the problems of community agriculture in Phra Lap Sub-district. Khon Kaen Province. This is a qualitative research by studying both the documentary (Documentary Research) and collecting data target audience interview and field work observations from farmers' groups, and the results were analyzed descriptively.

The result of study revealed that: basic economic structure of community farmers in Phra Lap Subdistrict Most of the people are working as farmers. There is a management model of a group of farmers in Phra Lap Subdistrict. with the chairman and the committee including secretary group management There is an additional career promotion for members in the form of promoting learning in agriculture, producing products to meet the standards of one product, one sub-district, and promoting savings for members.

Solving Buddhist Agricultural Problems by increasing productivity by learning a new agricultural plan Providing welfare to members There were Buddhist doctrines used in solving problems such as The 4 paths of accomplishment, Virtues conducive to benefits in the present. Members are trained to learn new agricultural products such as rice, organic vegetable cultivation. They are processed into OTOP products, and vegetables are found to support the market. The people in community used the principle of meeting to discuss, brainstorm and solve problems. Thus leading to a satisfactory solution to the problem.

Phra Lap Sub-district Cooperative Group has applied the doctrines of Dharma which are The 4 paths of accomplishment, The 4 bases social solidarity and The fourfold division of money. Applied to reduce the problem well to a certain extent.

Keywords:

*Buddhist
Agriculture,
Basic Economy,
Economic
Problem*

บทนำ

จากกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลก ซึ่งแต่เดิมสภาพสังคมไทยในอดีตเป็นสังคมที่พึ่งตนเองและมีความเป็นอยู่แบบพอเพียง โดยอาศัยระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ ซึ่งมีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกับธรรมชาติ ในระบบเครือญาติที่เกื้อหนุนจนเจือกัน มีการแบ่งปันผลผลิตที่ได้มา มีการประกอบอาชีพเพื่อการอยู่รอด ทำให้ชุมชนในอดีตเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ แต่ในปัจจุบันประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่าง

รวดเร็ว จึงทำให้สังคมตกอยู่ภายใต้กระแสวัตถุนิยมขาดความรับผิดชอบ และจิตสำนึกสาธารณะ (ประเวศ วะสี, 2542, น. 18)

แนวคิดในการพัฒนาประเทศตามแนวเศรษฐกิจกระแสหลัก (Main Stream Economy) แม้จะก่อให้เกิดผลสำเร็จหลายด้าน แต่ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดผลอันไม่พึงปรารถนาต่อประชาชน ทั้งในด้านชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม ทรัพยากรธรรมชาติรวมถึงปัญหาอื่น ที่สำคัญอีก เช่น ปัญหาภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่แตกในปี 2540 อันทำความวิฤติและหายนะมาสู่ประเทศชาติครั้งสำคัญที่สุดครั้งหนึ่ง เดิมทีนั้น แนวความคิดนี้เริ่มต้นขึ้นโลกตะวันตกแล้วเผยแพร่มาสู่โลกตะวันออก หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ก่อให้เกิดผลกระทบในด้านลบที่ไม่พึงปรารถนาที่สำคัญ คือ การพัฒนา ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนมากยิ่งขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพอนามัยของคนในสังคมเสื่อมโทรมลง คนจนไม่สามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ มีการแข่งขันทางธุรกิจมากขึ้น สังคมเปลี่ยนจากเกษตรมาสู่อุตสาหกรรม เปลี่ยนจากการทำมาหากิน มาทำมาหาเงินเปลี่ยนจากการพึ่งพาธรรมชาติ มาพึ่งพาตลาด ทำให้วิถีชีวิตในชุมชนชนบทเกิดความเปลี่ยนแปลง และซับซ้อนมากยิ่งขึ้น (ดลพัฒน์ ยศธร, 2542, น. 30)

ผู้คนรุ่นใหม่เมื่อเติบโตขึ้นไม่ได้อาศัยอยู่ตามชนบทอีกต่อไป ต่างพากันหลั่งไหลเข้าสู่เมืองหลวงเพื่อทำมาหาเลี้ยงชีพ บางครั้งต้องเสี่ยงกับภาวะตกงาน เด็ก ๆ และผู้สูงอายุต้องอาศัยอยู่ในชุมชนชนบท ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ต้องประสบปัญหาขาดทุน และมีหนี้สิน เพราะระบบเศรษฐกิจในปัจจุบัน มีความซับซ้อนมากขึ้น ชาวบ้านจำนวนมากปรับตัวไม่ทัน ทั้งยังมีการทำการเกษตรที่เลียนแบบตาม ๆ กัน ใช้ความรู้สึกมากกว่าความรู้ ใช้ความเห็นมากกว่าการพิจารณาเห็นคนอื่นทำแล้วรวยก็ทำตาม เช่น ในช่วงสองสามปีที่ผ่านมา นั้น มะนาวมีราคาแพง ผู้คนก็ต่างพากันปลูกมะนาวเพราะคิดว่าจะได้ราคาดี แต่ปรากฏว่าต่างคนต่างปลูก ผลผลิตจึงมีมากเกินไปจนล้นตลาดทำให้ขาดทุนในที่สุด (ไทยพีบีเอส, 2563, ออนไลน์)

ปัญหาจากการพัฒนาดังกล่าว ทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไป จึงเกิดความไม่สมดุลทางชีวิต สังคม ตลอดจนถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะชุมชนชนบทในประเทศไทยนั้น “...มีพื้นฐานเป็นสังคมเกษตร ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้แก่ การทำไร่ ทำนา และทำสวน” (สุจินต์ ชูลักษณะ, 2544, น. 3) ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์นี้มากที่สุด ก็คือเกิดความเสียหายด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ รวมไปถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการพึ่งตนเองตามแนวการเกษตรเชิงพุทธกับการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ว่ามีหลักการ วิธีการ การประยุกต์ และผลการพึ่งพาตนเองอย่างไรบ้าง เพื่อจะได้นำผลไปปรับประยุกต์ใช้กับหมู่บ้านหรือชุมชนที่สนใจในเรื่องการพึ่งตนเองทางพระพุทธศาสนา และเสนอผลงานทางวิชาการเพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษาค้นคว้าสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาโครงสร้างเศรษฐกิจพื้นฐานของเกษตรกรชุมชนชาวตำบลพระลับ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อเสนอแนวทางแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชนของชาวตำบลพระลับ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาของเกษตรกรชุมชนชาวตำบลพระลับ จังหวัดขอนแก่น

วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและการศึกษาภาคสนามโดยใช้เครื่องมือวิจัยได้แก่ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการเกษตรเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มเกษตรกรตำบลพระลับ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เกษตรกรชาวตำบลพระลับ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 10 คน เนื้อหาการเกษตรชุมชนประกอบไปด้วย (1) คน (2) เป้าหมาย (3) วิธีการ (4) การส่งเสริม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1) การสร้างเครื่องมือ

โดยผู้วิจัยได้นำเนื้ในการสร้างแบบสอบถามในการวิจัยโดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเกษตรวิฤพุทธ ได้แก่

- ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากแนวคิดทฤษฎี หนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตในการศึกษาวิจัย และเพื่อใช้เป็นแนวทางการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้

- นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามากำหนดกรอบโครงสร้างของคำถาม โดยกำหนดขอบเขตข้อคำถามให้ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ และตามกรอบแนวคิดของการวิจัยครั้งนี้

- สร้างแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์และนิยามศัพท์เฉพาะที่กำหนดไว้

2.2) ลักษณะเครื่องมือการวิจัย

แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจพื้นฐานและแนวทางการแก้ปัญหาของเกษตรกรชาวชุมชนตำบลพระลับ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

ตอนที่ 3 สัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่เกษตรกรนำมาประยุกต์ใช้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในส่วนของภาคสนาม คณะผู้วิจัยได้เดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง เก็บข้อมูลโดยการจดคำสัมภาษณ์ในสมุดจดบันทึกและบันทึกเทปเสียง แล้วนำข้อมูลที่ได้นั้นมาดำเนินการในส่วนต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำคำสัมภาษณ์นั้นมาจำแนกแจกแจงเพื่อให้ได้ผลการวิจัยตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการจัดหมวดหมู่คำสัมภาษณ์และวิเคราะห์เชิงพรรณนา ในประเด็นที่ได้กำหนดไว้ คือ (1) ผลเชิงปัจเจก : ชาวบ้านมีความสุข (2) ผลเชิงสังคมหรือส่วนรวม ได้แนวทางแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. โครงสร้างเศรษฐกิจพื้นฐานของเกษตรกรชุมชนชาวตำบลพระลับ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

กลุ่มเกษตรกรชุมชนชาวตำบลพระลับ ได้ก่อตั้งขึ้นมา เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2541 ภายหลังที่ประชาชนในพื้นที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจ เมื่อ ปี พ.ศ. 2540 ทำให้เกิดการว่างงานขึ้น โดยนาย วินัย ทองทับ เป็นผู้นำสมาชิกและก่อตั้งกลุ่มขึ้นมา ส่วนวัตถุประสงค์ในองค์รวม ก็เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มเกษตรกร มีรายได้ที่มั่นคงและมีอาชีพที่เหมาะสมแก่ความสามารถของแต่ละคน ภายหลังฤดูการทำนาเสร็จแล้ว ก็จะได้ไม่ต้องเร่ร่อนขายแรงงานในต่างแดน อีกทั้งเป็นการเพิ่มสวัสดิการให้แก่สมาชิกได้อีกทางหนึ่งด้วย มีเครือข่ายของกลุ่มเกษตรกร

ด้านโครงสร้าง ประกอบด้วย ประธาน ทำหน้าที่บริหารงาน กำกับดูแล ให้คำปรึกษาและแก้ไข ปัญหาทุกอย่าง รองประธานคอยช่วยเหลือและประสานฝ่ายต่าง ๆ ให้งานดำเนินไปได้ด้วยดี กรรมการทุกฝ่าย มีหน้าที่และความรับผิดชอบเฉพาะฝ่าย เช่น การเงิน การตลาด การหาวัตถุดิบมาป้อนโรงผลิต เป็นต้น, มีระยะเวลาการดำเนินการนั้น เป็นเวลา 24 ปี นับแต่ พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา, มีกฎระเบียบ ได้ตราไว้เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับสมาชิก เมื่อ ปี พ.ศ. 2543 มีทั้งหมดอยู่ 6 หมวดใหญ่ และมีเงินหมุนเวียนในกลุ่ม ประมาณ 400,000 บาท ดำเนินการที่ของบประมาณจากทางราชการ ประมาณ 2 ล้านบาทเศษ โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบ คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น, สำนักงานเกษตรจังหวัดขอนแก่น ด้านขีดความสามารถของกลุ่ม คือ สามารถทำผลิตภัณฑ์สู่ตลาด ระดับโอท็อป (OTOP) ส่วนด้านอื่น ๆ คือ ด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่สังคม มีผู้เข้าศึกษาดูงานมากกว่า 600 คน ทั้งนักเรียนชั้นประถมและมัธยมศึกษา และหน่วยงานภาครัฐ, และด้านสวัสดิการ คล้ายคลึงกับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มาก เพราะในชุมชนนี้ มีสมาชิกที่เข้าร่วมกับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เช่น ให้สวัสดิการแก่สมาชิกที่เข้าโรงพยาบาล หรือเมื่อเสียชีวิต ได้รายละ 5,000 บาท เป็นต้น อนึ่ง สำหรับเงินปันผลนั้น มีการแบ่งปันแก่สมาชิกเมื่อครบหนึ่งปี ตามหุ้นที่ได้ลงทุนไป หุ้นละ 100 บาท และไม่เกินคนละ 1,200 บาท/คน/ปี

ปัญหาในการบริหารจัดการต่าง ๆ ในการทำงานร่วมกันของสมาชิก พบว่า มี 2 ลักษณะ คือ ด้านผลผลิตและด้านสวัสดิการ สรุปได้ดังนี้

1) ปัญหาด้านผลผลิต ปัญหาสำคัญของการผลิตข้าวปลอดสารพิษของเกษตรกรชาวตำบลพระลับ จังหวัดขอนแก่น เป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มเกษตรกรในระดับตำบล แต่ยังไม่เป็นที่แพร่หลายในระดับสูงๆ ขึ้นไป เนื่องจากขาดการส่งเสริมในเชิงรูปธรรม ส่วนใหญ่จะจัดส่งเสริมด้านการไปศึกษาดูงาน เสร็จแล้ว ก็ให้เป็นหน้าที่ของกลุ่มเกษตรกร ซึ่งมีกำลังในการผลิตค่อนข้างน้อย และไม่พอต่อความต้องการของตลาด จึงทำให้เกิดปัญหาผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค ฉะนั้นสมาชิกในกลุ่มเมื่อขายสินค้าไม่เพียงพอ ต่อการตลาด ก็ส่งผลให้งานมีลักษณะเร่งรีบมาก อีกทั้งทุนในการดำเนินงานก็ไม่มากพอที่จะผลิตเหมือนกับโรงงาน แต่การผลิตสินค้าของกลุ่มนี้ ปัจจุบันใช้ระบบทำด้วยไฟฟ้า ซึ่งเป็นการประหยัดเวลาและทำให้งานรวดเร็วมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้น ปัญหาด้านผลผลิตที่พบเห็นประจำ ก็คือ การป้อนงานให้สมาชิกทำแต่ละฝ่าย ก็มีเวลาที่จำกัดในแต่ละวัน จึงให้ผลผลิตไม่ทันต่อความต้องการของตลาด ซึ่งปัญหานี้จะต้องได้รับการแก้ไขต่อไป

2) ปัญหาด้านสวัสดิการของสมาชิก การทำงานทุกอย่างในสังคมมนุษย์ ย่อมมีทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว คละเคล้ากันไป เพราะมนุษย์ มักมีทัศนคติที่เห็นตรงกันบ้าง ไม่ตรงกันบ้าง ฉะนั้น แม้การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรชุมชนชาวพระลับ ก็เฉกเช่นเดียวกัน เมื่อใดที่สมาชิกมีความเห็นแตกต่างออกไป

จากกฎระเบียบที่วางไว้หรือไม่เห็นพ้องกับกลุ่ม ประธานของกลุ่ม คือ คนกลางในการไกล่เกลี่ยปัญหาทุกครั้ง นอกจากนั้น ยังพบว่า หากการจัดสรรผลประโยชน์ไม่ลงตัวหรือตกลงกันไม่ได้แล้ว ธุรกิจทุกประเภทหรือการดำเนินงานทุกอย่างในโลกนี้ ย่อมเป็นไปได้ยาก ไม่สะดวก มักมีปัญหาต่าง ๆ ตามมาอยู่เสมอ เช่น สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือในการทำงาน สมาชิกลาออกบ้าง หรือทิ้งภาระงานให้แก่สมาชิกคนอื่น ๆ ทำบ้าง การทำงานไม่ประณีตเหมือนเดิม เนื่องจากการแบ่งปันผลกำไรไม่ทัดเทียมกัน ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้ดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรในชุมชนต่าง ๆ ต่างประสบด้วยกันทั้งสิ้น ฉะนั้น วิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด ก็คือ การจัดสรรสวัสดิการต่าง ๆ ให้เหมาะสมแก่สมาชิกตามกำลังความสามารถและความถนัดของแต่ละบุคคล โดยทุกคนจะต้องรับฟังเงื่อนไขต่าง ๆ จากกลุ่มและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนเอง

2. แนวทางแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชนของชาวตำบลพระลับ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของกลุ่มเกษตรกรชุมชนชาวตำบลพระลับนี้ มี 2 วิธีการ ดังนี้

2.1 การแก้ปัญหาด้วยการเพิ่มผลผลิตจากภูมิปัญญาของตนเอง การทำงานทุกประเภتل้วนต้องประสบกับปัญหาดูด้วยกันทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ง่ายหรือได้ยาก ผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตสินค้าสู่ตลาดจะต้องให้ความสนใจแล้วรีบแก้ไขให้ทันท่วงที เพื่อที่ว่าปัญหาต่าง ๆ จะได้หมดไปหรือมีหนทางที่จะดำเนินการต่อไป ทั้งนี้ กลุ่มเกษตรกรชุมชนชาวตำบลพระลับ มีวิธีแก้ปัญหาในการดำเนินการต่าง ๆ ของกลุ่ม คือ การเพิ่มผลผลิตไปสู่ตลาดอย่างมีคุณภาพ

2.2 การแก้ปัญหาด้วยการให้สวัสดิการแก่สมาชิก คำว่า “สวัสดิการชุมชน” นั้น หมายถึง การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นใจแก่คนในชุมชน ซึ่งหมายถึงความรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้คนในชุมชนดีขึ้น อาจอยู่ในรูปสิ่งของ เงินทอง น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ผลของการจัดสวัสดิการชุมชนที่สำคัญ เช่น ก่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย เกิดความสัมพันธ์/มิตรไมตรีที่ดีของคนในชุมชน รู้สึกมั่นคง ภาควิไมใจ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรี และมีความสุข ใครควรเป็นผู้จัดสวัสดิการชุมชน สวัสดิการชุมชนมิใช่เรื่องที่ทำไปเพื่อสร้างสวัสดิการภาพและไม่เน้นเรื่องตัวเงินแบบสงเคราะห์ แต่มุ่งสร้างความมั่นใจอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข จึงเป็นเรื่องที่ชาวชุมชนจะเป็นผู้ร่วมกันสร้างให้เป็นของชุมชนและเพื่อชาวชุมชนเอง ชุมชนจึงควรเป็นผู้จัดการเอง โดยรัฐหรือองค์กรภายนอกหนุนเสริมแบบเคียงบ่าเคียงไหล่ (ไม่ใช่สัมพันธ์กันแบบผู้ให้กับผู้รับ) ทั้งนี้ การจัดสวัสดิการของชุมชนสามารถสอดแทรกไปได้ในทุกกิจกรรม ริเริ่มแล้วต่อยอดกันเรื่อยไป ภายใต้ความพร้อมและความเห็นชอบร่วมกันของชาวชุมชนเอง สวัสดิการชุมชนจะเกิดประโยชน์กับใครบ้าง ผู้ที่ได้ประโยชน์จากสวัสดิการชุมชน ได้แก่ทุกคนในชุมชน รวมทั้งคนในสังคม โดยผู้ด้อยโอกาสจะได้รับการช่วยเหลือให้มีโอกาสมีส่วนร่วมและสามารถเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับอย่างมีศักดิ์ศรี ผู้ที่อยู่ในภาวะปกติได้รับการป้องกัน ช่วยเหลือเกื้อกูล มีส่วนร่วมคิดร่วมทำ ส่วนผู้ที่มีความพร้อมทางการเงิน จะได้รับความอบอุ่น น้ำใจไมตรี มีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ทุนสนับสนุน หลักสำคัญในการจัดสวัสดิการชุมชน จากบทเรียนการจัดระบบสวัสดิการชุมชน ที่ชุมชนดำเนินการกันเองในพื้นที่ต่าง ๆ สรุปได้ว่า การจัดสวัสดิการชุมชนมีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1) ทำจากสิ่งที่เป็นจริง ถ้าตั้งใจไม่สำเร็จ สวัสดิการชุมชนต้องสอดคล้องกับวิถีของแต่ละพื้นที่ ตั้งใจทำโดยลอกเลียนแบบกันไม่ได้ เช่น เห็นชุมชนอื่นให้สวัสดิการผู้สูงอายุเดือนละ 300 บาท ก็ให้บ้าง อาจไปไม่รอดเพราะเงินไม่พอ ต้องดูว่าคนที่นี้คิดอย่างไร กลุ่มเรามีเงินอยู่เท่าไร เริ่มจากจุดนั้น ควรรู้ก่อนว่าตอนนี้บ้านเราเป็นอย่างไร มีรากเหง้า มีกลไกอย่างไร แล้วจึงกำหนดอนาคตต่อไปว่าบ้านเราจะเป็นอย่างไร ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของเราเอง เพื่อประโยชน์แก่ผู้ด้อยโอกาส

2) เริ่มจากเล็กไปใหญ่ ทำแบบค่อยเป็นค่อยไป เหมือนต้นไม้ที่แตกกิ่งละ 2 ใบ ต่อไปก็เติบโตเป็นพุ่มใหญ่ หากคิดจัดสวัสดิการแบบรวดเร็วเกินไป โดยที่คนไม่พร้อม ไม่มีส่วนร่วม ไม่รู้สึกเป็นเจ้าของก็จะเหมือนการใส่ปุ๋ยมากเกินไป ต้นไม้อาจจะตายได้เพราะเกินกำลัง ไม่เกิดสวัสดิการที่เป็นของคนในชุมชน

3) เงินเป็นเพียงเครื่องมือไม่ใช่เป้าหมาย ใช้เงินสร้างเงื่อนไข ทำให้คนอยากทำงาน อยากทำดี เช่น ใครทำงานเพิ่ม จ่ายเงินสมทบให้ ใครบริหารเงินให้งอกเงยขึ้นมาก็จะจ่ายสมทบให้ สิ่งสำคัญคือ การให้ความคิด ทำให้คนคิดพึ่งตนเอง ทำความดี ทำงานสร้างเม็ดเงิน หากมีเงินสนับสนุนควรให้ตามความจำเป็นและพอดี ไม่ใช่ใช้เงินเป็นเป้าหมายหรือหาเงินมาแจกจ่าย

4) ระบบสวัสดิการที่ดีต้องช่วยเหลือแบบไม่ก่อให้เกิดการแบ่งแยกในชุมชน ควรให้ทุกคนได้ แต่มุ่งเน้นคนยากจนและด้อยโอกาส ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมโดยตกลงกติกาและใช้ร่วมกัน

5) เป็นองค์รวมที่ทุกอย่างเชื่อมโยงเข้าหากัน กิจกรรมทุกอย่างสามารถก่อให้เกิดสวัสดิการได้ทุกเรื่อง ตั้งแต่เกิดจนตาย กับคนทุกเพศทุกวัย การสร้างสวัสดิการจะเริ่มจากเรื่องใดก็ได้ โดยจัดสรรผลกำไรส่วนหนึ่งมาทำสวัสดิการ เช่น

- เชื่อมโยงกิจกรรม เช่น ค่ายรักษาพยาบาลทำขวัญเด็กแรกเกิด ผู้ติดเชื้อ ผู้สูงอายุ เปียประชุมผู้นำ เป็นต้น

- เชื่อมโยงคน 3 วัย คือ ผู้สูงอายุ พ่อบ้าน แม่บ้าน เยาวชน ให้เป็นชายเดียวกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นกลุ่มเดียวกัน เพราะทั้งหมด คือ มาจากคน ๆ เดียวกัน เพียงแต่ ต่างเวลา โดยสร้างกิจกรรมร่วมกัน สร้างเงื่อนไขการช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้ออาทรต่อกัน

- เชื่อมโยงกลุ่มคนในชุมชนเข้าด้วยกัน เช่น ในหมู่บ้านมีคน 4 กลุ่ม ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน, องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และประชาคม โดยกิจกรรมจะสร้างให้เชื่อมโยงไว้ทั้งหมด ทำให้มาทำงานร่วมกัน พึ่งพาอาศัยกันได้ ร่วมมือร่วมใจกัน

- เชื่อมโยงคนกับธรรมชาติ คนสามารถเรียนรู้อยู่ร่วมกับธรรมชาติได้ เช่น การอนุรักษ์ป่า ปูยชีวภาพ

6) ต้องเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ คนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการต้องเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับเสมอ (ไม่ใช่ฝ่ายหนึ่งหามาให้ อีกฝ่ายหนึ่งรอรับ) จึงเป็นความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน และมีศักดิ์ศรี เช่น จัดเงื่อนไขที่ทุกคนมีส่วนร่วมจ่ายสมทบ กันเงินบางส่วนเติมเข้ากองทุน นำดอกผลกองทุนบางส่วนขยายกิจกรรมต่อ ทำให้ทุกคนในกลุ่ม/ชุมชนสามารถเป็นเจ้าของทุนและได้รับสวัสดิการไปในเวลาเดียวกัน

7) ต้องทำด้วยความรักและอดทน โดยจะต้องมีความศรัทธาเชื่อมั่นว่า ชาวบ้านสามารถสร้างสวัสดิการของตนเองได้ รักที่จะทำงานเพื่อชุมชน เพื่อส่วนรวม อดทนต่อความคิดความเห็นที่ไม่ตรงกัน ยอมรับการคิดค้น ดำเนิน โดยถือว่าเป็นครู เป็นบทเรียนที่จะก่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาทำให้เขาฉลาดขึ้น ทำงานได้ดีขึ้น

ดังนั้น กลุ่มเกษตรกรชุมชนชาวตำบลพระลับ จึงมีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้แก่สมาชิก ที่เรียกว่าให้สวัสดิการสำหรับการดูแลเอาใจใส่ต่อกัน เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ อีกทั้งยังเป็นแรงจูงใจให้ประชาชนทั่วไปที่สนใจและต้องการมาฝึกประกอบอาชีพตามโครงการต่าง ๆ ก็ยินดีต้อนรับสมาชิกใหม่ทุกคน ไม่ว่าจะเป็นการฝึกอบรมงานฝีมือ เป็นต้น เมื่อกล่าวในองค์รวมแล้ว กลุ่มเกษตรกรชุมชนชาวตำบลพระลับ ถือว่าได้ให้สวัสดิการอีกองค์กรหนึ่งแก่สังคม และประโยชน์แก่สมาชิก ถึงแม้ว่าจะเป็นเพียงองค์กรเล็ก ๆ ของชุมชนก็ตาม จนกระทั่งมีความชำนาญโดยเฉพาะและสามารถที่จะผลิตออกไปสู่ตลาดได้อย่างภาคภูมิใจของชุมชน พอสรุปสวัสดิการด้านต่าง ๆ ดังนี้

ก. การให้สวัสดิการแก่สมาชิก ดังนั้น สรุปประโยชน์ที่เกิดในด้านสวัสดิการของสมาชิก มี 3 กรณีใหญ่ๆ คือ (1) ให้สวัสดิการแก่บุตรและมารดาเมื่อคลอด คือ เงินที่กลุ่มได้ให้แก่ทารกที่คลอด 500 บาท, ให้มารดาที่นอนพักอยู่โรงพยาบาล คืนละ 100 บาท และไม่เกิน 10 คืน (หรือไม่เกิน 1,000 บาท/ปี) (2) ให้สวัสดิการในกรณีเจ็บ คือ หากมีสมาชิกเกิดเจ็บป่วยไข้ ต้องนอนที่โรงพยาบาล จะได้รับคืนละ 100 บาท ปีละไม่เกิน 10 คืน (หรือไม่เกิน 1,000 บาท/ปี) (3) ให้สวัสดิการกรณีการตาย คือ เงินที่สมาชิกจะได้รับ คือ จำนวน 5,000 บาท

ข. การให้เงินปันผลแก่สมาชิก เมื่อกล่าวถึงการทำงานทุกอย่างในปัจจุบัน มนุษย์เรามีความจำเป็นที่จะต้องบำบัดทุกข์ และเพิ่มพูนความสุขให้แก่ตนและครอบครัวให้อยู่ดีมีสุขในด้านปัจจัย 4 คือ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค แม้ในทางพระพุทธศาสนา ท่านก็สอนว่าให้รู้จักหลักของความสุข ซึ่งความในที่นี่ ท่าน หมายถึงว่า คนเราจะต้องมีความสุขตามธรรมชาติของโลกหรือของคลุหส์ถ์ อันเป็นความสุขในระดับประชาชนหรือคนทั่วไป เป็นความสุขที่ควรพยายามเข้าถึงให้ได้สม่ำเสมอ อีกทั้งเป็นความสุขโดยชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควร มีดังนี้

1) อติสุข คือ สุขเกิดจากความมั่งคั่งทรัพย์ คือ ความภูมิใจ เอิบอิ่มใจ ว่าตนโภคทรัพย์ที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันหมั่นเพียรของตน โดยชอบธรรม

2) โภคสุข คือ สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ คือ ความภูมิใจ เอิบอิ่มใจ ว่าตนได้ใช้ทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบนั้น เลี้ยงชีพ เลี้ยงผู้ควรเลี้ยง และบำเพ็ญประโยชน์

3) อนนสุข คือ สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ คือ ความภูมิใจ เอิบอิ่มใจ ว่าตนเป็นไท อีกทั้งเป็นคนไม่มีหนี้สิน

4) อนวัชชสุข คือ สุขเกิดจากความประพฤติไม่มีโทษ คือ ความภูมิใจ เอิบอิ่มใจ ว่าตนมีความประพฤติสุจริต ไม่บกพร่องเสียหาย ใครติเตียนไม่ได้ ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ในบรรดาสุข 4 อย่างนี้ อนวัชชสุข มีค่ามากที่สุด 15

ค. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อสังคม กลุ่มเกษตรชุมชนชาวตำบลพระลับนี้ ถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ ศูนย์เรียนรู้ศึกษาดูงานของโรงเรียน/วิทยาลัย กลุ่มอาชีพเพื่อน ตลอดจนเป็นวิทยากรการผลิตข้าวปลอดสารพิษ ตลอดจนการบริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรสู่สังคม

เกษตรกรชุมชนชาวตำบลพระลับ จังหวัดขอนแก่น ได้นำแนวทางการสร้างเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองตามแนวพระราชดำรินี้เป็นการทำให้ชาวบ้านได้รู้จักการพึ่งตนเอง คือการใช้ศักยภาพหรือความสามารถที่มีอยู่ในตนให้เกิดประโยชน์รวมทั้งเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและเป็นการรักษาระบบธรรมชาติให้เกิดสมดุล ชาวบ้านก็มีความสุขกับการได้เป็นผู้สร้างอาชีพและรายได้ ทำให้มีความเป็นอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ต้องทุกข์ใจมากกับการดิ้นรนหาเงินมาเลี้ยงชีพและการใช้สิ่งของเกินความจำเป็น ในส่วนของสังคมทำให้ชาวบ้านได้รวมกลุ่มกัน ได้แนวคิดใหม่ๆ ในการประกอบอาชีพ รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กัน เป็นการได้สร้างสังคมแห่งเกษตรกรรมยุคใหม่ที่ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลก นอกจากนั้น ยังจะต้องดำเนินกิจกรรมทั้งปวงด้วยหลักที่ภูธธัมมิกัตถะ คือประโยชน์ในปัจจุบันที่คลุหส์ถ์ถึงถือเอามาปฏิบัติในการทำงาน คือมีความพากเพียร ขยัน ไม่เกียจคร้าน รู้จักรักษาและปกป้องดูแลกิจการที่ตนดำเนินการอยู่ให้ปลอดภัย หรือมีภูมิคุ้มกันที่ดี หรือมีผู้แนะนำที่ดี และรู้จักใช้จ่ายทรัพย์ในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมแก่สภาพของแต่ละครอบครัว เพื่อการแก้ปัญหาของเกษตรกรให้ยั่งยืนต่อไป

3. หลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาของเกษตรกรชุมชนชาวตำบลพระลับ จังหวัดขอนแก่น

กลุ่มเกษตรกรชุมชนชาวพระลับ ก็เช่นเดียวกันกับชุมชนอื่น ๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งมีวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดพระสงฆ์ และได้รับฟังหลักพุทธธรรมทางศาสนา พร้อมกับนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมแก่การประกอบอาชีพของตนเอง เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว มีดังนี้

3.1 หลักหรือ “ทิวฐธัมมิกัตถะ” ซึ่งส่วนใหญ่เรียกว่า หัวใจเศรษฐี (อุ.อา.ก.ส.) อันเป็นประโยชน์ซึ่งเกิดขึ้นไปในปัจจุบันชาตินี้ เป็นธรรมะข้อต้น ๆ ในการดำเนินชีวิตแบบคุณวิเศษเพื่อให้ประสบกับความสุข โภคทรัพย์ต่าง ๆ ตามโลกียวิสัย กล่าวคือ การถึงพร้อมด้วยความขยัน, การถึงพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์, การมีมิตรที่ดี และการรู้จักใช้จ่ายพอเหมาะแก่เศรษฐกิจในครัวเรือนของตนเอง

3.2 หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเพิ่มผลผลิตให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สำหรับการประกอบอาชีพหรือเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำรงชีพ ได้แก่ การรู้จักประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 คือ มีความพอใจทำงาน, มีความขยันพากเพียรไม่ทอดทิ้งกลางคัน, มีใจจดจ่อต่ออาชีพและมีปัญหาพิจารณาทบทวนงานที่กระทำนั้น ๆ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ หากมีปัญหาก็จะช่วยกันร่วมมือแก้ปัญหาไปตามสถานการณ์นั้น ๆ

3.3 หลักสังฆัตถุ 4 อย่าง ได้แก่ ทาน การแบ่งปันหรือช่วยเหลือด้านวัตถุสิ่งของต่อกัน, ปิยวาจา การพูดคุยกันอย่างมีมิตรไมตรี พูดด้วยเมตตาจิตต่อกัน, อัตถจริยา ทำกิจกรรมร่วมกันอย่างเกื้อกูลไม่ทำลายประโยชน์ของอีกฝ่ายหนึ่ง และสมานัตตตา ปฏิบัติต่อสมาชิกอย่างเคารพให้เกียรติ วางตนเสมอภาค ไม่ถือพาวเขาพวกเรา

3.4 หลักโภคอาทิยะ ซึ่งเป็นการแบ่งปันทรัพย์ที่หามาได้โดยชอบธรรม เพื่อเฉลี่ยไปยังส่วนต่าง ๆ คือ ใช้เลี้ยงตน เลี้ยงครอบครัว มิตรสหาย การลงทุน ป้องกันความเสี่ยงจากภาวะต่าง ๆ เช่น ความเจ็บป่วย กะทันหัน อัคคีภัย อุทกภัย เป็นต้น และการพลีกรรม 5 อย่าง มี สงเคราะห์ญาติเสียภาษีอากรแก่รัฐ เป็นต้น ประการสุดท้ายก็ให้ความอุปถัมภ์ค้ำจุนต่อศาสนทายาท คือ พระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาที่ท่านมีเมตตาให้ธรรมะเป็นทาน หรือเป็นวิทยาทาน การใช้ทรัพย์กรณีนี้ เรียกว่า “โภคอาทิยะ” คือ ถือเอาประโยชน์จากทรัพย์ หรือใช้สอยให้เป็นประโยชน์สูงสุด

อภิปรายผล

โครงสร้างเศรษฐกิจพื้นฐานของเกษตรกรชุมชนชาวตำบลพระลับ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น พบว่า โครงสร้างเศรษฐกิจพื้นฐานของเกษตรกรชุมชนชาวตำบลพระลับ ทำการเกษตรได้แก่ นาข้าว การพัฒนาผลผลิตข้าวเป็นสินค้า OTOP ในด้านขีดความสามารถของกลุ่ม คือ ทำผลิตภัณฑ์สู่ตลาดระดับโอท็อป (OTOP) มีผู้เข้าศึกษาดูงานมากกว่า 600 คน เช่น ประชาชน รวมทั้งนักเรียนชั้นประถมและมัธยมศึกษา และหน่วยงานภาครัฐ นอกจากนั้น ด้านสวัสดิการ มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มาก เพราะในชุมชนนี้มีสมาชิกที่เข้าร่วมกับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ปัญหาในการบริหารจัดการต่าง ๆ ในการทำงานร่วมกันของสมาชิก มี 2 ลักษณะ คือ (1) ปัญหาด้านผลผลิต ขาดการส่งเสริมในเชิงรูปธรรม ส่วนใหญ่จะจัดส่งเสริมแค่ด้านการไปศึกษาดูงาน มีกำลังในการผลิตค่อนข้างน้อย และไม่พอต่อความต้องการของตลาด (2) ปัญหาด้านสวัสดิการของสมาชิก การจัดสรรผลประโยชน์ไม่ลงตัวหรือตกลงกันไม่ได้ มักมีปัญหาต่าง ๆ ตามมาอยู่เสมอ เช่น สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือในการทำงาน สมาชิกลาออกบ้าง หรือทิ้งภาระงานให้แก่สมาชิกคนอื่น ๆ ทำบ้างการทำงานไม่ประณีตเหมือนเดิม เนื่องจากการแบ่งปันผลกำไรไม่ทัดเทียมกัน ซึ่งสอดคล้องกับ รุ่งทิพย์ ชัยพรม, เกตุมนี มากมี และ เสริมศักดิ์ นันทิทรภ (2558, น. 169-170) ศึกษากระบวนการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตำบลฮอด อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้

ปลูกกล้วย คือ 1) การมาประชุมไม่พร้อมเพรียงกัน 2) การไม่แสดงความคิดเห็นในการประชุม 3) ไม่มีการท้าวาระการประชุม 4) ไม่มีกิจกรรมให้สมาชิกกลุ่ม ได้พบปะแลกเปลี่ยนความรู้ 5) สมาชิกกลุ่มขาดประสบการณ์ในการทำงานเป็นทีม 6) ขาดความรู้เรื่องเกี่ยวกับการตลาด 7) ขาดผู้นำที่มีความรู้และมีประสบการณ์ในการบริหารจัดการกลุ่ม 8) ขาดงบประมาณในการบริหารจัดการกลุ่ม

แนวทางแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชนของชาวตำบลพระลับ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น พบว่า เกษตรกรชุมชนชาวตำบลพระลับ จังหวัดขอนแก่น ได้นำแนวทางการสร้างเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองตามแนวพระราชดำรินี้เป็นการทำให้ชาวบ้านได้รู้จักการพึ่งตนเอง คือการใช้ศักยภาพหรือความสามารถที่มีอยู่ในตนให้เกิดประโยชน์รวมทั้งเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและเป็นการรักษาระบบธรรมชาติให้เกิดสมดุล ชาวบ้านก็มีความสุขกับการได้เป็นผู้สร้างอาชีพและรายได้ ทำให้มีความเป็นอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ต้องทุกข์ใจมากกับการดิ้นรนหาเงินมาเลี้ยงชีพและการใช้สิ่งของเกินความจำเป็น ในส่วนของสังคมทำให้ชาวบ้านได้รวมกลุ่มกัน ได้แนวคิดใหม่ ๆ ในการประกอบอาชีพ รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กัน เป็นการได้สร้างสังคมแห่งเกษตรกรรมยุคใหม่ที่ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลก นอกจากนั้น ยังจะต้องดำเนินกิจกรรมทั้งปวงด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ คือประโยชน์ในปัจจุบันที่คลุ้ห้ส่ถึงถือเอามาปฏิบัติในการทำงาน คือ มีความพากเพียร ขยัน ไม่เกียจคร้าน รู้จักรักษาและปกป้องดูแลกิจการที่ตนดำเนินการอยู่ให้ปลอดภัย หรือมีภูมิคุ้มกันที่ดี หรือมีผู้นำที่ดี และรู้จักใช้จ่ายทรัพย์ในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมแก่อัตภาพของแต่ละครอบครัว เพื่อการแก้ปัญหาของเกษตรกรให้ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ ธนินท์ ศิริวรรณ (2555, น. ก) ศึกษากระบวนการพึ่งตนเองด้านอาหารและพลังงานของกลุ่มกิจกรรมธรรมชาติสองสสิ่ง ตำบลสองสสิ่ง อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ผลการศึกษาสรุปว่า การพึ่งตนเองทางด้านอาหารและการพึ่งตนเองด้านพลังงาน มีกระบวนการ 2 ขั้นตอน คือ 1) สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานด้านอาหารด้วยการวางแผนปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ให้สามารถเก็บกินได้ทุกวัน ส่วนด้านพลังงานสามารถใช้ทรัพยากรใกล้ตัว โดยการประยุกต์ใช้พลังงานทดแทนจากแสงอาทิตย์ ผลิตระแสไฟฟ้าใช้ส่องสว่าง ใช้พลังงานความร้อนจากชีวมวลเศษไม้และถ่าน ทั้งยังประยุกต์ใช้มูลสัตว์ผลิตก๊าซชีวภาพเป็นพลังงานความร้อนและผลิตน้ำมันไบโอดีเซลจากพืชพลังงาน ใช้กับเครื่องจักรกล 2) สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต มีการสร้างปัจจัยการผลิต วางผังจัดสรรพื้นที่ดิน จัดสรรระบบน้ำ มีการปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยอินทรีย์โดยไม่พึ่งสารเคมีทุกประเภท ซึ่งมีองค์ประกอบนำไปสู่ความสำเร็จ คือ คุณสมบัติของตัวเกษตรกร ที่มีอุดมการณ์อันแน่วแน่ เชื้อมนั้และศรัทธาการพึ่งตนเองตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และปัจจัยด้านบริบทชุมชนที่มีสภาพสังคมที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินกิจกรรม มีทุนทางสังคมมีระบบเครือญาติ มีการพึ่งพาอาศัยแรงงานซึ่งกันและกัน ทำให้ส่งผลดีต่อจิตใจของในกลุ่ม อีกทั้งยังมีรายได้เพิ่มพูนจากกิจกรรมลดรายจ่าย ลดต้นทุนการผลิต และมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันทั้งครอบครัวและกลุ่ม ส่งผลให้เกิดความสามารถในการพึ่งตนเองได้ทั้งด้านอาหารและพลังงาน

หลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาของเกษตรกรชุมชนชาวตำบลพระลับ จังหวัดขอนแก่น พบว่า หลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ กลุ่มเกษตรกรชุมชนชาวพระลับ ก็เช่นเดียวกันกับชุมชนอื่น ๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งมีวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดพระสงฆ์ ได้แก่ (1) หลักหรือ “ทฤษฎีธัมมิกัตถะ” ซึ่งส่วนใหญ่เรียกว่า หัวใจเศรษฐกิจ (2) หลักอิทธิบาท 4 (3) หลักสังฆัตถุ 4 อย่าง (4) หลักโศคาทียะ และได้รับฟังหลักพุทธธรรมทางศาสนา พร้อมก็นำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมแก่การประกอบอาชีพของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2540, น. 16) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับเศรษฐกิจตามแนวพุทธศาสตร์ว่า พุทธศาสตร์เป็นจริยธรรมที่มีความสัมพันธ์และความสำคัญต่อเศรษฐกิจ เพราะเป็นคุณค่าทางจิตใจ คุณธรรม ที่จะดำเนินกิจกรรมทางการผลิต ให้เรามีความขยัน ซื่อสัตย์ รักงาน ตรงต่อเวลา เพื่อให้มีคุณภาพในการผลิตและดำรงชีวิตอย่างผาสุก

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

โครงสร้างเศรษฐกิจพื้นฐานของเกษตรกรชุมชนชาวตำบลพระลับ ในด้านขีดความสามารถของกลุ่ม คือ ทำผลิตภัณฑ์สู่ตลาดระดับโอท็อป (OTOP) มีผู้เข้าศึกษาดูงานมากกว่า 600 คน เช่น ประชาชน รวมทั้งนักเรียนชั้นประถมและมัธยมศึกษา และหน่วยงานภาครัฐ นอกจากนั้น ด้านสวัสดิการ มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มาก เพราะในชุมชนนี้ มีสมาชิกที่เข้าร่วมกับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

ปัญหาในการบริหารจัดการต่าง ๆ ในการทำงานร่วมกันของสมาชิก มี 2 ลักษณะ คือ (1) ปัญหาด้านผลผลิต ขาดการส่งเสริมในเชิงรูปธรรม ส่วนใหญ่จะจัดส่งเสริมแค่ด้านการไปศึกษาดูงาน มีกำลังในการผลิตค่อนข้างน้อย และไม่พอต่อความต้องการของตลาด (2) ปัญหาด้านสวัสดิการของสมาชิก การจัดสรรผลประโยชน์ไม่ลงตัวหรือตกลงกันไม่ได้ มักมีปัญหาต่าง ๆ ตามมาอยู่เสมอ เช่น สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือในการทำงาน สมาชิกลาออกบ้าง หรือทิ้งภาระงานให้แก่สมาชิกคนอื่น ๆ ทำบ้าง การทำงานไม่ประณีตเหมือนเดิม เนื่องจากการแบ่งปันผลกำไรไม่ทัดเทียมกัน

การแก้ปัญหาของเกษตรกรชุมชนชาวตำบลพระลับ พบว่า เกษตรกรชุมชนชาวตำบลพระลับ จังหวัดขอนแก่น ได้นำแนวทางการสร้างเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองตามแนวพระราชดำรินี้เป็นการทำให้ชาวบ้านได้รู้จักการพึ่งตนเอง คือการใช้ศักยภาพหรือความสามารถที่มีอยู่ในตนให้เกิดประโยชน์รวมทั้งเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและเป็นการรักษาระบบธรรมชาติให้เกิดสมดุล ชาวบ้านก็มีความสุขกับการได้เป็นผู้สร้างอาชีพและรายได้ ทำให้มีความเป็นอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ต้องทุกข์ใจมากกับการดิ้นรนหาเงินมาเลี้ยงชีพและการใช้สิ่งของเกินความจำเป็น ในส่วนของสังคมทำให้ชาวบ้านได้รวมกลุ่มกัน ได้แนวคิดใหม่ ๆ ในการประกอบอาชีพ รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กัน เป็นการได้สร้างสังคมแห่งเกษตรกรรมยุคใหม่ที่ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลก นอกจากนั้น ยังจะต้องดำเนินกิจกรรมทั้งปวงด้วยหลักทฤษฎีใหม่ 3 ประการ คือ ประโยชน์ในปัจจุบันที่คฤหัสถ์ถึงถือเอามาปฏิบัติในการทำงาน คือ มีความพากเพียร ขยัน ไม่เกียจคร้าน รู้จักรักษาและปกป้องดูแลกิจการที่ตนดำเนินการอยู่ให้ปลอดภัย หรือมีภูมิคุ้มกันที่ดี หรือมีผู้แนะนำที่ดี และรู้จักใช้จ่ายทรัพย์ในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมแก่สภาพของแต่ละครอบครัว เพื่อการแก้ปัญหาของเกษตรกรให้ยั่งยืน

หลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ กลุ่มเกษตรกรชุมชนชาวพระลับ ก็เช่นเดียวกันกับชุมชนอื่น ๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งมีวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดพระสงฆ์ ได้แก่ (1) หลักหรือ “ทฤษฎีใหม่ 3 ประการ” ซึ่งอีกนัยหนึ่งเรียกว่า หัวใจเศรษฐกิจ (2) หลักอิทธิบาท 4 (3) หลักสังหัตถ์ 4 อย่าง (4) หลักโภคอาทิยะ และได้รับฟังหลักพุทธธรรมทางศาสนา พร้อมกับการนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมแก่การประกอบอาชีพของตนเอง

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กลุ่มเกษตรกรชุมชนชาวตำบลพระลับ ควรมีการแลกเปลี่ยนวิทยาทันในการทำงานกันอยู่เสมอ ทั้งในแง่การผลิตและการพัฒนางานฝีมือ ตลอดจนการไปศึกษาดูงาน การเรียนรู้เรื่องการตลาด ทั้งนี้เพื่อนำความรู้มาปรับใช้ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

2. ระดับองค์กรย่อยส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล, โรงเรียน เป็นต้น ซึ่งเป็นหน่วยงานหรือสถานศึกษาที่อยู่ใกล้ชิดกับกลุ่มเกษตรกรควรมีข้อมูลขั้นพื้นฐาน เพื่อที่จะได้ช่วยกันประชาสัมพันธ์ผลงานของกลุ่มนี้ให้เป็นที่รู้จักกันดีทั้งต่อประชาชนในพื้นที่และต่อผู้สนใจทั่วไป เพราะการเข้าถึงข้อมูลระดับตำบลเป็นสิ่งสำคัญในปัจจุบันเนื่องจากมีฐานข้อมูลในเว็บไซต์ (website) ซึ่งเข้าถึงได้ง่ายขึ้น

3. ในระดับจังหวัดขอนแก่น เช่น อุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่น, องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น, ควรให้การสนับสนุนในแง่องค์ความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับการทำนาข้าว และการแปรรูปผลผลิตให้เป็นสินค้า OTOP เครื่องมือที่กลุ่มควรจะนำไปใช้ประกอบอาชีพ และมีการขยายจำนวนเครื่อง ตลอดจนสมาชิกให้เพิ่มมากขึ้นในแต่ละปีเพราะจะทำให้ชุมชนเข้มแข็งมีรายได้ต่อเนื่อง มีงานทำ มีรายได้ที่จะเลี้ยงตัวเองได้โดยพึ่งภาครัฐน้อยลง เป็นการพึ่งพาของชุมชนมากกว่า

2.2 ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาเปรียบเทียบการประยุกต์หลักพุทธธรรมของกลุ่มเกษตรกรชุมชนชาวตำบลพระลับกับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

2. ศึกษาผลการบริหารจัดการเศรษฐกิจเชิงพุทธกับความมั่นคงด้านเศรษฐกิจแห่งชาติ

3. ศึกษาเชิงวิเคราะห์เศรษฐกิจแนวพุทธกับการพัฒนาสังคมไทยที่ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ดลพัฒน์ ยศธร. (2542). รูปแบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- ไทยพีบีเอส. (2563). มะนาวล้นตลาด ราคาดิ่งลูกละ 15 - 50 สต.. สืบค้น 24 ธันวาคม 2563. จาก <https://news.thaipbs.or.th/content/264992>.
- ธนิษฐ์ ศิริวรรณ. (2555). กระบวนการพึ่งตนเองด้านอาหารและพลังงานของกลุ่มกิจกรรมธรรมชาติสองสสิ่ง ตำบลสองสสิ่ง อำเภอแกลง จังหวัดระยอง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- ประเวศ วะสี. (2542). เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2540). เศรษฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- รุ่งทิพย์ ชัยพรม, เกตุมนี มากมี และเสริมศักดิ์ นันทิทรภ. (2558). กระบวนการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตำบลหอด อำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่. วารสารบัณฑิตวิจัย, 6(1), 165-175.
- สุจินต์ ชูลักษณะ. (2544). การประเมินผลการฝึกอบรมหลักสูตรเกษตรผสมผสานตามแนวทฤษฎีใหม่. (ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).